



SVEA HOVRÄTT
 Mark- och miljööverdomstolen
 Rotel 060205

DOM
 2014-06-16
 Stockholm

Mål nr
 F 6873-13

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Växjö tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2013-06-28 i mål nr F 4560-12, se bilaga

KLAGANDE

Affärsverket Svenska Kraftnät, 202100-4284
 Box 1200
 172 24 Sundbyberg

Ombud: B P

MOTPART

E.ON Elnät Sverige AB, 556070-6060
 205 09 Malmö

Ombud: J L och A R

SAKEN

Ledningsrätt för kraftledning (Sydvästlänken) från Hamneda-Horn i Ljungby kommun till gränsen mot Skåne

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Mark- och miljööverdomstolen undanröjer mark- och miljödomstolens dom och återförvisar målet till mark- och miljödomstolen för fortsatt handläggning.

Dok.Id 1150012

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00-15:00
		E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se		

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Affärsverket Svenska Kraftnät (Svenska Kraftnät) har yrkat i första hand att Mark- och miljööverdomstolen ska upphäva mark- och miljödomstolens dom och fastställa Lantmäteriets beslut. I andra hand har Svenska Kraftnät yrkat att målet ska återförvisas till mark- och miljödomstolen för prövning i sak. Vidare har Svenska Kraftnät yrkat att mark- och miljödomstolens beslut avseende rättegångskostnader ska upphävas.

E.ON Elnät Sverige AB (E.ON) har bestritt bifall till överklagandet och har för egen del yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Svenska Kraftnät har anfört bl.a. följande. Den omständigheten att någon är innehavare av en nyttjanderätt på en fastighet som berörs av en ledningsrättsåtgärd innebär inte per automatik att dennes rätt berörs i sådan utsträckning att nyttjanderättsinnehavaren ska betraktas som sakägare. Den beslutade ledningsrätten kan inte anses rubba eller inskränka E.ON:s rättigheter på de berörda fastigheterna. Därför kan inte heller E.ON anses vara berörd av det överklagade ledningsrättsbeslutet på ett sådant sätt att E.ON anses vara sakägare vid förrättningen. E.ON:s överklagande till mark- och miljödomstolen hade således bort avvisas.

För det fall domstolen anser att E.ON i och för sig är att betrakta som sakägare i förrättningen ska E.ON dock inte anses som känd sakägare. Lantmäteriet har kallat samtliga berörda fastighetsägare till sammanträdet med en skriftlig kallelse. Såvitt avser nyttjanderättshavare har dessa delgivits genom kungörelse dels i Post- och Inrikes Tidningar, dels genom annons i en lokaltidning. Lantmäteriet har valt att inte betrakta nyttjanderättshavare som kända sakägare förrän de anmält att de anser sig ha en sådan rätt som berörs av en eventuell ledningsrätt. Det är inte säkert att alla som innehar nyttjanderätter på de fastigheter som berörs av ansökan kommer att beröras av ledningsåtgärden och ledningsrättsbeslutet på ett sådant sätt att de ska anses vara sakägare. Det är därför rimligt att betrakta samtliga nyttjanderättshavare som okända

sakägare vid delgivning av kallelserna. E.ON har således blivit kallad till förrättningen på ett korrekt sätt.

Det är inte möjligt att reglera ansvar för framtida ersättningsfrågor i ledningsrättsbeslut i enlighet med de föreskrifter som E.ON yrkat i mark- och miljödomstolen. Med hänsyn till att det saknats möjligheter för Lantmäteriet att besluta om den typen av föreskrifter hade det inte haft någon betydelse för innehållet i ledningsrättsbeslutet om E.ON varit kallad till förrättningsammansamlingen. E.ON har i målet inte gjort gällande några andra intressen de avsett att bevaka vid sammansamlingen och som i sak hade kunnat påverka ledningsrättsupplåtelsen. I vart fall hade mark- och miljödomstolen bort pröva E.ON:s yrkande i sak i stället för att återförvisa förrättningen till Lantmäteriet. Det krävs ingen ytterligare utredning från Lantmäteriet för att avgöra tillåtligheten av E.ON:s yrkanden.

Mark- och miljööverdomstolen bör kunna pröva E.ON:s föreslagna föreskrifter trots att mark- och miljödomstolen inte prövat dessa i sak. För det fall Mark- och miljööverdomstolen anser sig vara förhindrad att göra detta bör mark- och miljödomstolens dom undanröjas och målet återförvisas till mark- och miljödomstolen för prövning i sak. Med hänsyn till att ledningens sträckning redan är beslutad i koncessionsärendet och då Lantmäteriet enligt 11 § ledningsrättslagen ska följa vad som angetts i koncessionsbeslutet, avser E.ON:s eventuella intressen i saken endast beslutade föreskrifter.

E.ON har anfört bl.a. följande. E.ON innehar ledningsrätt för jordkabel på fastigheten X i Markaryds kommun. Svenska Kraftnäts ledning kommer att korsa E.ON:s ledning eller förläggas i närheten av denna på ett flertal punkter inom det utrymme som redan är upplåtet till E.ON. E.ON är därför redan på denna grund att betrakta som sakägare i målet. De övriga i målet aktuella ledningsrätterna avser luftledningar. Det ska inte göras någon åtskillnad på markförlagda ledningar och luftledningar såvitt avser rättighetens innebörd. Såväl luftledningar som markförlagda ledningar innehas med institutet ledningsrätt.

Under alla omständigheter är den särskilda rätten till de luftförlagda ledningarna berörd på så sätt att E.ON:s nyttjande av den särskilda rätten väsentligen påverkas. E.ON måste anpassa sitt nyttjande av rättigheten till Svenska Kraftnäts ledningsrätt genom att vid såväl underhållsarbete som reparationer ta hänsyn till Svenska Kraftnäts ledningar. Detta får ökade kostnader som följd eftersom ansvarsfördelningen inte är klarlagd mellan ledningshavarna.

På aktuell sträcka innehar E.ON inga ledningar med officialservitut men innehar ett flertal ledningar som är upplåtna med stöd av inskrivna avtalsservitut. Även avtalsservitut, som är inskrivna, är en sådan särskild rätt som avses i 18 § ledningsrättslagen och som är berörda på samma sätt som övriga särskilda rättigheter. Samma resonemang som förs beträffande den omständigheten att Sydvästlänken kommer att korsas eller förläggas nära intill E.ON:s befintliga ledningar ska tillämpas oavsett om det är fråga om ledningar som innehas med servitut, oaktat om det är fråga om officialservitut eller inskrivna avtalsservitut, eller ledningsrätt.

För det fall det skulle ha varit aktuellt med en kungörelsedelgivning förutsätts att E.ON skulle vara att betrakta som s.k. okänd sakägare i målet. Svenska Kraftnät har god kännedom om i vilken omfattning E.ON:s rättigheter är berörda bl.a. med hänsyn till ombyggnadsåtgärderna där parterna haft kommunikation angående utförandet av dessa. Uppgiften om att E.ON är rättighetshavare har därför under alla omständigheter varit tillgänglig för Svenska Kraftnät. Det åligger därför Svenska Kraftnät att vid sin ansökan om ledningsrätt ange E.ON såsom sakägare i enlighet med 4 kap. 8 § fastighetsbildningslagen.

Sammanfattningsvis kan konstateras att E.ON är känd sakägare i målet med hänsyn till att E.ON blivit omnämnd i såväl ansökan om ledningsrätt som ansökan om koncession. Dessutom är E.ON känd sakägare eftersom det för Lantmätaren framgår att den tjänande fastigheten belastas av dessa särskilda rättigheter och det ingår i Lantmäteriets utredningsskyldighet att kontrollera och kalla de sakägare som framgår av deras register. En grundläggande uppgift i denna utredningsskyldighet för Lantmäteriet är att kontrollera det digitaliserade system för fastighetsinformation som Lantmäteriet

förfogar över. Det är således inte tillräckligt att kalla E.ON genom kungörelsedelgivning utan E.ON skulle ha blivit kallad genom ordinär delgivning. Genom detta felaktiga förfarande har E.ON inte beretts möjlighet att ta sin rätt tillvara vid lantmäteriförrättningen och ska därmed anses ha lidit förfång.

För det fall E.ON hade haft möjlighet att ta sin rätt tillvara vid lantmäteriförrättningen, hade E.ON bl.a. framställt yrkande om att föreskrifter skulle tas in i ledningsbeslutet och även i övrigt haft möjlighet att framföra synpunkter. Dessutom hade E.ON haft möjlighet till en konstruktiv dialog med lantmätaren om utformning av ledningsrätten och därmed sammanhängande frågor. E.ON har nu berövats denna möjlighet.

Varken mark- och miljödomstolen eller Mark- och miljööverdomstolen kan och/eller bör besluta i frågan om aktuella föreskrifter i förevarande fall. En sådan prövning i Mark- och miljööverdomstolen skulle strida mot instansordningens princip.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Enligt 18 § ledningsrättslagen (1973:1144) är innehavare av särskild rätt till fastighet, som inlöses eller på annat sätt tas i anspråk för ledningsändamål, sakägare vid förrättningen, om hans eller hennes rätt berörs.

Kända sakägare ska kallas till det första sammanträdet under förrättningen, se 4 kap. 18 § fastighetsbildningslagen (1970:988). Kallelse behövs dock inte, om det kan antas att sakägare ändå infinder sig. Om det finns anledning att anta att det finns okända sakägare ska kallelse utfärdas även på dessa. Delgivning med okända sakägare sker genom kungörelse i den ordning som föreskrivs i 49 § delgivningslagen (2010:1932).

Vid upplåten ledningsrätt och officialservitut bör det för lantmätaren normalt sett framgå vilket utrymme på den tjänande fastigheten som belastas med dessa rättigheter. Innehavare av sådana rättigheter bör därför anses som kända sakägare under förutsättning att dennes rätt också berörs. När ny ledningsrätt upplåts i mark där det redan finns befintliga ledningar som upplåts med ledningsrätt eller servitut och den nya

ledningsrätten korsar eller dras nära intill redan existerande ledningsrätter eller servitut, måste innehavaren av den existerande rättigheten anses vara berörd på ett sådant sätt att denne är att anse som sakägare vid förrättningen.

E.ON har uppgett att de är innehavare av bl.a. ledningsrätt för jordkabel i fastigheten X i Markaryds kommun. Ledningsrätten korsar Sydvästlänken. E.ON får därmed anses beröras på ett sådant sätt att E.ON är känd sakägare och borde ha kallats till förrättningen genom ordinär delgivning.

Frågan är om felet vid Lantmäteriets handläggning kan läkas i mark- och miljödomstolen. E.ON har överklagat Lantmäteriets beslut och har i mark- och miljödomstolen i andra hand yrkat att ledningsrättsbeslutet ska förenas med en särskild föreskrift som reglerar skyddsåtgärder vid framtida arbete och de merkostnader som är förenade med dessa. Eftersom E.ON har varit oförhindrad att framställa ett sådant yrkande i mark- och miljödomstolen (se NJA 1976 s. 599) borde mark- och miljödomstolen ha prövat E.ON:s andrahandsyrkande i stället för att återförvisa målet till Lantmäteriet. Med hänsyn till instansordningsprincipen bör yrkandet prövas av mark- och miljödomstolen och inte av Mark- och miljööverdomstolen.

Mark- och miljödomstolens dom bör således undanröjas och målet återförvisas dit för fortsatt handläggning.

Rättegångskostnader

Vid denna utgång saknas skäl att ta ställning till Svenska Kraftnäts överklagande avseende rättegångskostnader i mark- och miljödomstolen samt E.ON:s yrkande om ersättning för rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen. Frågan om rättegångskostnader i mark- och miljödomstolen och i Mark- och miljööverdomstolen ska enligt 18 kap. 15 § tredje stycket rättegångsbalken prövas av mark- och miljödomstolen i samband med den fortsatta prövningen av målet.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsrådet Liselotte Rågmark, tekniska rådet Cecilia Undén samt hovrättsråden Åsa Marklund Andersson och Malin Wik, referent.

Föredragande har varit Åsa Talvik.



VÄXJÖ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2013-06-28
meddelad i
Växjö

Mål nr F 4560-12

KLAGANDE

E.ON Elnät Sverige AB
205 09 Malmö

Ombud: A R och J L R

MOTPART

Svenska Kraftnät
Box 1200
172 34 Sundbyberg

ÖVERKLAGAT BESLUT

Lantmäterimyndighetens i Växjö's beslut den 30 oktober 2012 i ärende nr G12152, se bilaga 1

SAKEN

Ledningsrättsförrättning för kraftledning (Sydvästlänken) berörande sträckan från Hanneda-Horn i Ljungby kommun till gränsen mot Skåne

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen undanröjer den del av Lantmäterimyndighetens beslut som berör fastigheter på vilka E.ON Elnät Sverige AB har befintliga ledningar/jordkablar eller andra anläggningar och återvisar den del av målet till Lantmäterimyndigheten för fortsatt handläggning, varvid E.ON Elnät Sverige AB ska betraktas som sakägare i förrättningen.

Svenska Kraftnät ska ersätta E.ON Elnät Sverige AB för rättegångskostnader med 44 791 kronor inklusive moms, som avser ombudsarvode, jämte ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen (1975:635) från denna dag till dess betalning sker.

Dok.Id 253193

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 81 351 03 Växjö	Kungsgatan 8	0470-560 100 E-post: MMD.vaxjo@dom.se	0470-560 125	måndag – fredag 08:00-12:00 13:00-16:30

Mark- och miljödomstolens inhibitionsbeslut den 21 december 2012 ska inte längre gälla.

BAKGRUND

Affärsverket Svenska Kraftnät (Svenska Kraftnät) har hos Lantmäteriet ansökt om ledningsrättsförrättning för 320 kV likströmsledning från ställverket i Nässjö till omriktarstation Hurva, söder om Hörby. Den nu aktuella sträckan från Hamneda-Horn i Ljungby kommun till Skånegränsen via fastigheter i Markaryds kommun har handlagts av lantmäterimyndigheten (LM) i Växjö. LM beslutade den 30 oktober 2012 om upplåtelse av ledningsrätt enligt förrättningskarta och beskrivning. LM beslutade samtidigt att förtida tillträde får ske tidigast den 13 november 2012 samt att ledningsbeslutet i övrigt får verkställas utan hinder av att det inte har vunnit laga kraft. LM:s beslut var ett preliminärbeslut eftersom tekniska arbeten och värderingar inte utförts. Samtidigt förordnades Å E, Värderingsbyrån, att som sak-kunnig biträda myndigheten i värderingsfrågor.

E.ON Elnät Sverige AB har överklagat LM:s beslut till mark- och miljödomstolen.

YRKANDEN M.M.

E.ON Elnät Sverige AB, (E.ON) yrkar- såsom de slutligt bestämt sin talan - i första hand att ledningsrättsbeslutet och beslutet om förtida tillträde undanröjs och att målet återvisas till LM för fortsatt handläggning.

I andra hand yrkar E.ON att det i ledningsrättsbeslutet ska föreskrivas följande rörande ledningen:

”När ägaren av ledning som är anlagd före ledningsrättshavarens ledning skall utföra arbeten på sin ledning i närheten av ledningsrättshavarens ledning skall ledningsrättshavaren genom sakkunnig personal anvisa eller vidta lämpliga skyddsåtgärder vid arbetets utförande. Ledningsrättshavaren svarar för kostnaderna härför samt för de merkostnader som uppkommer för ägaren av den första ledningen till följd av de anvisade skyddsåtgärderna.”

”När ledningsrättshavaren skall utföra arbeten på sin ledning i närheten av ledning som är anlagd före ledningsrättshavarens ledning skall ägaren av den första ledningen genom sakkunnig personal anvisa eller vidta lämpliga skyddsåtgärder vid arbetets utförande. Ledningsrättshavaren svarar för kostnaderna härför samt för de

merkostnader som uppkommer för ledningsrättshavaren till följd av de anvisade skyddsåtgärderna.”

E.ON yrkar i tredje hand att det i ledningsrättsbeslutet skall föreskrivas följande rörande ledningen:

”När ägaren av ledning som är anlagd före ledningsrättshavarens ledning skall utföra arbeten på sin ledning i närheten av ledningsrättshavarens ledning skall ledningsrättshavaren genom sakkunnig personal anvisa eller vidta lämpliga skyddsåtgärder vid arbetets utförande. Ägaren av den första ledningen skall inte svara för några kostnader för dylika åtgärder eller för merkostnader till följd av dylika åtgärder.”

”När ledningsrättshavaren skall utföra arbeten på sin ledning i närheten av ledning som är anlagd före ledningsrättshavarens ledning skall ägaren av den första ledningen genom sakkunnig personal anvisa eller vidta lämpliga skyddsåtgärder vid arbetets utförande. Ägaren av den första ledningen skall inte svara för några kostnader för dylika åtgärder eller för merkostnader till följd av dylika åtgärder.”

E.ON yrkar vidare att beslutet om förtida tillträde inhiberas.

E.ON yrkar även ersättning för rättegångskostnader.

E.ON har som grund för överklagandet anfört i huvudsak följande.

E.ON äger befintliga kraftledningar med därtill hörande rättigheter inom det utrymme som i förrättningen upplåts med ledningsrätt åt Svenska Kraftnät. Genom upplåtelsen av ledningsrätt påverkas förutsättningarna för hur E.ON kan utöva sina rättigheter i befintliga fastigheter. Trots att E.ON i hög grad är berörd av ledningsrättsupplåtelsen har E.ON felaktigt inte ansetts vara sakägare i förrättningen. E.ON har därmed inte beretts möjlighet att framföra några yrkanden eller några övriga synpunkter i förrättningen. För att uppnå rättelse av denna felaktiga handläggning bör förrättningen återförvisas till LM för förnyad handläggning.

E.ON är innehavare av särskild rätt till fastigheter för sina ledningsdragningar. Enligt 18 § ledningsrättslagen (LL) är innehavare av särskild rätt till fastighet, som inlöses eller på annat sätt tas i anspråk för ledningsändamål, sakägare vid förrättningen om hans eller hennes rätt berörs. E.ON är berörd av ledningsrättsupplåtelsen på sådant sätt att E.ON är att anse såsom sakägare, vilket också framgår av tidigare ingiven förteckning av berörda fastigheter och rättigheter. Då E.ON inte har beretts möjlighet att vid lantmäteriförrättningen ta sin rätt till vara har fel förekommit vid handläggningen hos LM. För det fall E.ON hade haft möjlighet att ta sin rätt till vara vid lantmäteriförrättningen, hade E.ON bl.a. framställt yrkande om att föreskrifter skulle tas in i ledningsbeslutet men även i övrigt kunnat komma med synpunkter under handläggningen. E.ON har nu berövats denna möjlighet, vilket inneburit att i vart fall inte föreskrifterna togs in i beslutet. Det är E.ONs uppfattning att denna fråga, inte utan olägenhet, i efterhand kan rättas av mark- och miljödomstolen. LMs beslut och åtgärder ska därför undanröjas och förrättningen återförvisas till LM för förnyad handläggning i den utsträckning som är nödvändig för att E.ON skall kunna beredas möjlighet att bevaka sin rätt. För det fall mark- och miljödomstolen inte undanröjer aktuellt beslut, helt eller delvis, yrkar E.ON i andra och tredje hand att i ledningsrättsbeslutet skall intas av E.ON i yrkandena redovisad text vilken utgör sådana särskilda föreskrifter som avses i 22 § andra stycket 7 LL. E.ONs yrkanden innebär att särskilda föreskrifter avseende skyddsåtgärder vid arbeten på aktuella ledningar skall tas in i ledningsbeslutet. Såsom arbeten på ledning kan avses t.ex. underhåll, reparation, tillsyn, hantering av störningar, framtida förnyelse och säkerhetsåtgärder.

E.ONs yrkanden om föreskrifter avser en ansvarsfördelning för skyddsåtgärder och en kostnadsfördelning avseende denna mellan ledningshavare vid löpande underhåll och arbete. Det är viktigt att i sammanhanget uppmärksamma att det är skillnad mellan begreppen kostnad och ersättning. Med ersättning enligt LL avses främst intrångsersättning i enlighet med reglerna i expropriationslagen (ExprL), d.v.s. det avser inte ersättning i en vidare mening och det avser inte heller kostnader. Enligt ordalydelsen kan kostnad beskrivas såsom en utgift och ersättning beskrivas såsom en kompensation eller skadestånd. I förevarande fall yrkas det inte heller att föreskrifter skall tas in angående kostnader som skall utgå med visst belopp utan endast

om föreskrifter avseenden en fördelningsmodell för kostnader som skall gälla under upplåtelsen. De nu aktuella föreskrifterna är materiella avgöranden i själva saken och de rör inte ersättningsfrågor. Förutsättningar finns därför att ta in de av E.ON yrkade föreskrifterna i ledningsbeslutet.

De föreskrifter som yrkas kan också ses som en kodifiering av vad som redan gäller i praxis mellan ledningshavare i de situationer då ledningar kan komma att korsa varandra eller på annat sätt ha beröringspunkter. Dessa föreskrifter kommer i de flesta fall till på frivillig basis, men kan med fördel tas in i ett ledningsbeslut även när parterna inte är överens.

I praxis förekommer det redan att LM tar in föreskrifter med den aktuella lydelsen i ledningsbeslutet och inte som s.k. avtalsöverskott. Detta har i första hand skett i relationen mellan fastighetsägaren och ledningsrättshavaren, men samma synsätt skall tillämpas i relationen mellan ledningsrättshavaren och annan rättighetshavare. Det är också av största vikt att den praxis som råder såvitt avser frågan om aktsamhet och kostnadsfördelning är enhetlig. En förutsättning för detta är att i målet aktuella föreskrifter tas in i ledningsbeslutet. Det är vidare att föredra, ur såväl praktisk som ekonomiskt perspektiv, att ta in föreskrifter om aktsamhetskrav och kostnadsfördelning i ledningsbeslutet i förebyggande syfte jämfört med att frågan skall hanteras först då tvistigheter och skada redan har uppstått.

Svenska Kraftnät har i yttrande anfört i huvudsak följande.

Det råder ingen tvist om ledningens sträckning eller om ledningsrättsupplåtelsen i sig. Regeringen har meddelat linjekoncession för ledningen och vad som föreskrivits i koncessionsbeslutet om ledningens sträckning skall därför enligt 11 § LL lända till efterrättelse. E.ON har inte heller anfört något skäl eller någon invändning mot själva upplåtelsen. Huvudfrågan i ledningsrättsärendet, d.v.s. upplåtelsen, torde alltså vara ostridig och skäl för att undanröja ledningsrättsbeslutet och beslutet om förtida tillträde saknas därför. Det är oklart för Svenska Kraftnät om E.ON formellt kallats till förrättningen eller om LM begått någon form av handläggningsfel, men ledningen och projektet är välkänt för E.ON som också deltagit på flera lantmäteri-

sammanträden för SydVästlänken. Att det funnits korsande ledningar har varit känt för LM och Svenska kraftnät och detta har beaktats vid ledningsrättsupplåtelsen. Utgångspunkten vid ledningsrättsupplåtelsen är att rättigheter för korsande ledningar kan utövas parallellt och utan särskilda föreskrifter. Även om Lantmäteriet inte fått tillfälle att pröva de nu framställda justerade yrkandena om särskilda föreskrifter kan inte detta anses utgöra en sådan olägenhet som inte kan rättas av domstolen. Enligt 16 kap. 12 § fastighetsbildningslagen (FBL) är huvudregeln att domstolen i första hand själv skall avhjälpa fel som begåtts hos lantmäteriet. Endast om detta inte kan ske utan olägenhet skall undanröjande och återförvisning beslutas. Det framgår inte av överklagandet vilka olägenheterna skulle vara om domstolen prövar dessa yrkanden om föreskrifter som första instans.

Både andra- och tredjehandsyrkandena innefattar avgörande i ersättningsfrågor som rör ersättning för framtida skador. Ersättning för framtida oförutsebara skador går utöver vad ett ledningsrättsbeslut kan omfatta enligt 13 b § LL. Såväl andrahands- som tredjehandsyrkandet innefattar dessutom förpliktelser för tredje man, genom att ”ägaren av den första ledningen genom sakkunnig person skall anvisa eller vidta lämpliga skyddsåtgärder vid arbetets utförande”. En grundläggande princip för ledningsrätt och servitut är att rättigheten inte kan innehålla en positiv förpliktelse för den tjänande fastigheten eller tredje man. Det torde alltså inte vara möjligt att inom ramen för ett beslut om ledningsrätt besluta om positiva förpliktelser av sådant slag. LMs beslut omfattar inte någon prövning av ersättning för intrång och andra skador. I den mån framdragandet av kabeln kommer att anses ha gjort intrång i annans ledningsrätt och på detta eller på annat sätt medfört skada för annan sakägare, kommer Svenska Kraftnät att bli ersättningskyldigt för dessa skador i enlighet med tillämpliga ersättningsregler i LL och ExprL. Ersättningsfrågor hanteras av LM genom ett särskilt beslut som kan överklagas i särskild ordning. Vad E.ON menar med att det är skillnad på ersättningar och kostnader är oklart. Såsom andra- och tredjehandsyrkandena är utformade skulle ledningsrättsbeslutet indirekt även omfatta en delprövning av sådana ersättningsfrågor som skall avgöras särskilt vid senare tillfälle. Detta är inte förenligt med LLs ersättningsbestämmelser.

När det är fråga om ledningskorsningar som kan existera samtidigt, dvs när det rent tekniskt är möjligt för de båda ledningsrätterna att verkställas parallellt, kan man inte anse att upplåtelseerna är konkurrerande. Det saknas därmed även skäl att överhuvud taget tillämpa någon princip som ger den ena rätten prioritet framför den andra. I avsaknad av ledningskorsningsavtal kommer eventuella framtida ansvarsfrågor att avgöras med tillämpning av dispositiv rätt och då närmast skadeståndslagen och allmänna skadeståndsrättsliga principer. Den prioritetsprincip som åberopas är inte en sådan allmän rättsprincip som gäller utan stöd i lag. I vissa situationer har dock en sådan princip ansetts skola gälla och i de fallen har principen kodifierats i lag. Två exempel på detta är 2 kap. 22-23 §§ ellagen och 2 kap. 18 § naturgaslagen angående ansvaret för merkostnader när en ledning har dragits fram inom området för t.ex. en befintlig väg eller järnväg och det därefter beslutas att vägen eller järnvägen av någon anledning skall flyttas. Ansvarsregleringen i dessa paragrafer baseras sig, enligt förarbetena till lagstiftningen, på prioritetsprincipen, d.v.s. den senare tillkomna anläggningen får vika för den tidigare tillkomna anläggningen. Bestämmelserna innebär att i de fall då en ledning har dragits längs med en väg eller järnväg, ligger ansvaret för vid flyttningen uppkomna merkostnader till följd av samlokaliseringen på ledningshavaren. Skälet till att lagstiftaren i de fallen baserade regleringen på nämnda princip och även ålade kostnadsansvaret för nödvändiga flyttningsåtgärder på ledningsinnehavaren var att det ansåg ha inneburit avsevärda fördelar för ledningsinnehavaren att ha byggt ledningarna längs en trafikled i stället för i obruten terräng. Om ledningen däremot istället korsar trafikleden ansågs det dock inte ha funnits några sådana fördelar och kostnadsansvaret ålades då istället trafikledens förvaltare.

Med hänsyn till att prioriteringsprincipen inte har kodifierats i lag vad avser ledningshavarnas inbördes ansvar vid ledningskorsningar kan den inte heller anses gälla i dessa fall. I aktuellt fall med två korsande elledningar kan det dessutom inte anses innebära några fördelar för Svenska Kraftnät att ledningen korsar en annan ledning. Att i ett sådant fall lägga ett större kostnadsansvar på Svenska Kraftnät än vad som läggs på innehavaren av den befintliga ledningen är inte rimligt. Motstridiga intressen i ledningens sträckning har bedömts i koncessionsbeslutet och even-

tuella skador kommer att ersättas genom beslut om engångsersättning enligt LL och ExprL i den mån en ersättningsgill skada anses ha uppkommit. Lagstöd och skäl saknas till att föregå en sådan bedömning genom att reglera kostnadsfördelningen särskilt redan i ledningsrättsbeslutet.

Svenska Kraftnät bestrider att det skulle förekomma att LM tar in föreskrifter om kostnadsfördelning i ledningsbeslut och bestrider framför allt att ett sådant förfarande skulle vara förenligt med svensk lag.

Svenska Kraftnät instämmer i att det är av vikt att praxis såvitt avser frågor om kostnadsfördelning är enhetlig, men anser inte att detta syfte främjas av att nya främmande föreskrifter tas in i ett ledningsrättsbeslut i direkt strid mot lagen. Tvärtom skapar detta endast förvirring och rättsosäkerhet.

Svenska Kraftnät anser sig inte kunna vitsorda skäligheten av yrkade rättegångskostnader utan överlämnar denna bedömning till tingsrätten.

E.ON har i bemötande av Svenska Kraftnäts yttrande anfört i huvudsak följande. Svenska Kraftnäts påstående om att det inte torde vara möjligt att inom ramen för ett beslut om ledningsrätt besluta om positiva förpliktelser för den tjänande fastigheten eller tredje man bestrids. Så som det får förstås, avser Svenska Kraftnät med detta påstående att E.ON i förevarande situation skulle vara att betrakta som tredje man. E.ON delar inte denna uppfattning. Då E.ON är innehavare till en befintlig ledning som berörs av ledningsrättsbeslutet, kan de i förevarande fall inte vara att betrakta som tredje man. Det kan inte heller vitsordas att de yrkade föreskrifterna innehåller en positiv förpliktelse. Alldeles oavsett om man skulle anse att det var fråga om en positiv förpliktelse så står det inte i strid med LL att besluta på sätt som yrkas. Vad som anförs beträffande servitut saknar relevans i sammanhanget.

En självklar utgångspunkt för E.ON i samband med tidiga samråd med Svenska Kraftnät inför koncessionsbeslutet har varit att Svenska Kraftnät skulle följa den utarbetade praxis som gäller avseende ansvars- och kostnadsfördelning vid korsning

av ledningar. De yrkade föreskrifterna återspeglar den i ledningssammanhang ofta tillämpade prioritetsprincipen. Denna princip är en sådan allmän rättsprincip som gäller utan stöd i lag och innebär bl.a. för ledningsrättens vidkommande att den ledningsrättshavare som innehar en befintlig ledning på en fastighet har en särställning. Den ledningshavare som vill anlägga korsande ledning i nära anslutning till den befintliga ledningen, skall vid arbete på aktuell ledning stå för kostnaderna för de skyddsåtgärder som behövs till följd av att ledningarna korsar varandra eller befinner sig nära varandra samt stå för de merkostnader som uppstår till följd av dessa skyddsåtgärder.

Svenska kraftnät har valt att frånga branschpraxis. Frågan om relationen mellan Svenska Kraftnäts ledning och E.ONs befintliga ledning finns inte heller reglerad på annat sätt i vare sig korsningsavtal eller särskilda åtaganden från Svenska Kraftnäts sida. Svenska Kraftnät menar att förhållandet kan lämnas oreglerat och att eventuella framtida ansvarsfrågor skall avgöras med tillämpning av dispositiv rätt och då närmast skadeståndslagen och allmänna skadeståndsrättsliga principer. E.ONs inställning är, såsom tidigare anförts, att föreskrifterna inte avser ansvarsfrågor för skador och att skadeståndslagen inte heller är tillämplig samt att förhållandet skall regleras i ledningsrättsbeslutet. Det är dessutom E.ONs uppfattning att det inte är samhällsekonomiskt försvarbart att lösa frågan först när väl skada har uppstått.

Det finns enligt E.ON därmed ett angeläget behov av och skäl att reglera förhållandet mellan den nya ledningen och befintliga ledningar i ett ledningsrättsbeslut genom att inta de yrkade föreskrifterna i respektive beslut.

E.ONs yrkande om att föreskrifter skall tas in i ledningsrättsbeslutet sker med stöd av 22 § andra stycket 7 LL. Dessa föreskrifter är den typen av reglering som avses i den aktuella bestämmelsen.

Det är därför viktigt att konstatera att det – till skillnad mot vad Svenska Kraftnät gör gällande – inte är fråga om nya och främmande föreskrifter utan föreskrifter som har stöd i lag och som följer en i branschen vedertagen praxis. Det förekommer

också att LM tar in den här typen av reglering i ledningsrättsbeslut, vilket bl.a. framgår av bilagda beslut från LM i Halmstad kommun från år 1998.

Svenska Kraftnät påstår att det inte är rimligt att lägga ett större kostnadsansvar på Svenska Kraftnät än på innehavaren av befintliga ledningar. E.ON kan inte se motsatsen som rimlig nämligen att i stället, såsom Svenska Kraftnät menar, lägga ett ansvar på E.ON för kostnader som tidigare, innan Svenska Kraftnäts ledning tillkom, överhuvudtaget inte kunnat uppstå.

Det resonemang som Svenska Kraftnät för om att de yrkade föreskrifterna i detta fall inte skulle vara till fördel för Svenska Kraftnät och att detta inte motiverar det ökade kostnadsansvar som Svenska Kraftnät får bära är synnerligen kortsiktigt. Fördelningen av kostnadsansvaret kommer även Svenska Kraftnät tillgodo vid de tillfällen då partställningen är den omvända. Resonemanget om fördel skall därför ses i ett större perspektiv och inte enbart för det aktuella beslutet.

Svenska Kraftnät vidhåller vad som tidigare anförts. Svenska Kraftnät kan inte se att det är någon skillnad mellan E.ONs andra- och tredjehandsyrkande såvitt avser frågan om det i yrkandena innefattas ett sådant förtida ersättningsbeslut som inte är tillåtet enligt 13 b § LL. Svenska Kraftnät menar inte, som E.ON verkar ha tolkat vad som tidigare anförts, att E.ON inte skulle vara berört av ledningsrättsbeslutet i egenskap av sakägare. Lagstiftaren har valt att det endast är möjligt att upplåta ledningsrätt i fast egendom och inte t ex i annan ledningsrätt (se 12 § LL). Med hänsyn härtill kan rimligen också endast fastighetsägare bli föremål för positiva förpliktelser i ett ledningsrättsbeslut. I den bemärkelsen är således E.ON att anse som tredje man (trots att E.ON är sakägare och berörs av beslutet). Någon möjlighet att föreskriva positiva förpliktelser för E.ON i ledningsrättsbeslutet torde därför inte föreligga. Att det finns en rätt för LM att meddela föreskrifter innebär naturligtvis inte att föreskrifterna får strida mot andra bestämmelser i lagen. Svenska Kraftnät bestrider att E.ONs föreslagna föreskrifter skulle utgöra branschpraxis. Att någon LM vid något tillfälle har valt att som föreskrift hänvisa till en skrivelse av E.ON innebär inte att det utvecklats någon branschpraxis i frågan.

Mark- och miljödomstolen har den 21 december 2012 beslutat att LMs beslut om förtida tillträde vad avser fastigheterna Y, Z, X1 och Y2 inte får utnyttjas förrän bolagets överklagande prövats i sak.

DOMSKÄL

Enligt 18 § LL är innehavare av särskild rätt till fastighet, som inlöses eller på annat sätt tas i anspråk för ledningsändamål, sakägare vid förrättningen, om hans eller hennes rätt berörs. E.ON är innehavare av särskild rätt i form av ledningsrätt alternativt servitut för luftledning/jordkabel m.m. i samma fastigheter som Svenska Kraftnät genom den nu aktuella förrättningen erhållit ledningsrätt i. E.ON är därmed enligt 18 § LL sakägare i förrättningen. Av LMs akt framgår dock att E.ON trots detta inte har tagits upp som sakägare i förrättningen.

Enligt 16 kap. 12 § FBL skall mark- och miljödomstolen, om det kan ske utan olägenhet, rätta fel i förrättningen. Kan rättelse ej ske utan olägenhet skall domstolen undanröja LMs beslut och åtgärder i den omfattning de påverkas av felet samt visa förrättningen åter till myndigheten.

Mark- och miljödomstolen gör i den delen följande bedömning.

Att E.ON inte har tagits upp som sakägare i förrättningen innebär bl.a. att det inte har utretts vilka fastigheter som berörs av såväl E.ONs ledningar som av Svenska Kraftnäts sökta ledningsrätt. Det måste vidare utredas på vilket sätt som den av Svenska Kraftnät sökta ledningsrätten påverkar den rätt som E.ON har i berörda fastigheter och hur detta i så fall ska beaktas i förrättningsbeslutet. Det kan även vara andra frågor som E.ON i egenskap av sakägare i förrättningen önskar bevaka. Detta innebär sammantaget enligt mark- och miljödomstolen att felet att E.ON inte har tagits upp som sakägare i förrättningen inte utan olägenhet kan rättas av domstolen. Den del av LMs beslut som berör fastigheter på vilka E.ON har befintliga ledningar/jordkablar m.m. ska därför upphävas och målet i den delen återförvisas till LM för fortsatt handläggning.

När det gäller rättegångskostnader hänvisas i 29 § LL till 16 kap 14 § andra stycket FBL. Enligt detta lagrum ska sakägare få gottgörelse för sin kostnad oberoende av utgången i målet. Mark- och miljödomstolen bedömer den av E.ON begärda ersättningen som skälig. Svenska Kraftnät ska därför ersätta E.ON med yrkat belopp.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (DV 427)

Överklagande senast den 19 juli 2013.

Bengt Johansson

Mats Jansson

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Bengt Johansson, ordförande och tekniska rådet Mats Jansson.